

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 3. De obligatione abstinendi in die festo ab operibus seruilibus,
nonnullisq; aliis,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78332](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78332)

ante Baptismum in hac vna re traduxit. 6. lectio epistolæ indicat doctrinam Apostolorum, antiq̄uæ legis, Prophetarum & Ioan. Baptistæ. 7. graduale, priuatam Christi doctrinam qua discipulos Petrum, Andream, Philip-pum, Nathanaelem instruxit 8. Alleluja, id est, laudate Deum: lætiam de Christi ad nos aduentu & eius reditu ab inferis. 9. transfertur liber à dextra parte ad sinistra m: quia sicut Iacob commutauit manus super filios Ioseph, ita dextra Dei, quæ olim super Hebræos porrigebatur, propter eorum mala merita, translata est ad Gentiles. Et quia Christus venit, peccatores qui erant à sinistris, vocaturus ad dextram. 10. Euangelij recitatio refert publicā Saluatoris doctrinam, ad cuius titulum respōdetur, Gloria tibi Domine; quia per eam doctrinam cognitus est Christus. 11. initio Euangelij cruce signatur frons, os, & pectus, vt non pudeat Dominum sectari: sed vt omnes legē & doctrinam ipsius palam & in fronte circumferant, neque solum contineant pectore reconditam, sed etiam ore confiteantur; neque solum in ore consistat; sed & in corde. 12. stantes Euangelium audimus, vt paratos nos ostendamus, & monitis parere diuinis, & pro fide quæuis supplicia perpetui. 13. Recitatio Euangelio Sacerdos lecta in libro verba osculatur in signum deuotionis: cum qua excipit debet mente, & exceptum conseruari semen diuini verbi. 14. Respondetur ad finem Euangelij. Laus tibi Christe; quia hic suo ore, diuina recitata nos docuit. 15. Symbolum Apostolorum significat diffusam per mundū Christi doctrinam, & conuersionem Gentium ad veram religionem. 16. Tacitæ & secretæ preces significant tum illud tempus quo Christus lauit, tum & occulta consilia Iudæorum de eius necē. 17. Oblatio hostiæ & calicis vna cum iis precationibus quæ tunc adhibentur, ostendunt Christi voluntatem, qua se alacriter assidue patri pro humani generis salute offerebat; præsertim autem preces in horto manus, cum dixit: non mea voluntas, &c. 18. Ablutio manuum, Christi innocentiam: quam vt testaretur Pilatus, manus lauit. 19. Præfatio, ingressum Domini triumphantis in urbem Ierosolymam, simulque laudes quibus ab Angelis perpetuo celebratur in cælo, cum quibus nos in terra voces sociamus. 20. Canonis tacita lectio, Christi Domini inter cruciatum & contumelias silentium, qui velut agnus coram tondeute se, obmutuit. 21. Sacerdos cum primum orans dicit Memento, &c. reuocat nobis in mentem Christi præces in horto, mercedem illam, & sudorem cruentum, quo resperus est, cum sibi nostra peccata ante oculos posuit. 22. Cum Sacerdos hostiam manibus accipit, ac deinde calicem, & super ea bene precatur, signumque crucis format, & oculos tollit in cælum; augustissimi & altissimi mysterij maiestatem ostendit, transubstantionis scilicet, panis ac vini in Christi corpus & sanguinem: quæ primū facta est in suprema cœna: cum gratias Christus leuatis in cælum oculis agens, sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum instituit. 23. Eleuatio Christi corporis & sanguinis, crucis erectionem representat, & effusum Domini sanguinem ad abluendas animarum nostrarum labeas. 24. Tempus quod hinc vsque ad hostiæ fractionem intercedit, & illæ cruce & ceremonia, significant tempus quo Dominus fuit in cruce. 25. Cum dicitur iterum memento, & sit memoria defunctorum, significatur Christum memorem fuisse Patrum, vt eos liberaret. 26. Peccatoris unctio cum iis verbis, nobis quoque peccatoribus significat boni latronis conuersionem; centurionis, aliorumque timorem, qui reuertebantur percutientes pectora, sua & testabantur: Vere filius Dei erat iste.

Oratio Dominica, præces Christi in cruce, & septem quæ eo tempore dixit verba significat. 28. hostiæ fractio mortem Domini, & animæ a corpore seiuactionem. 29. Mixtio hostiæ cum sanguine, lateris vulnus: ex quo sanguis & qua profuens corpus totum resperit. 30. Communicatio Sacerdotis, Christi sepulturam, & intimam conjunctionem Domini cum Sancta Ecclesia, quam sibi suis cruciatibus peperit. Ea que præcedunt, vt Domine non sum dignus, &c. ostendunt quanta cum preparatio-ne tantum sacramentum sit suscipiendum. 31. Cantus post

communione & reliquæ partes, significant læticiam post Christi reditum ex inferis, & gratias pro beneficio Deo agendas. 32. Dimissio populi per formulam illam *Ite Missa est*, ascensum Domini in cælum, quem populo nunciat Sacerdos, vt Angeli olim Apostolis. 33. Benedictio, Spiritus sancti aduentum & supremum iudicij diem. 34. Euangelium sancti Ioannis promulgationem diuinæ legis die Pentecostes. In hoc enim Euangelio mysteria sanctæ Trinitatis, & incarnationis continentur quæ sunt præcipua & propria religionis Christianæ. Atque hæc paucis attigisse sufficiat, pro quotidiana praxi.

CAP. III.

De obligatione abstinenti in die festo ab operibus seruilibus, nonnullisque aliis.

SUMMARIUM.

35. *Quæ opera seruilia prohibita sint ab Ecclesia in die festo.*
36. *Quæ non sunt de se seruilia, non sunt censenda fieri talia ex eo, quod principaliter exerceantur ob lucrum.*
37. *Pulsare instrumenta musica, dare consilium, & studere non sunt die festo prohibita.*
38. *Iter facere in die festo, quo modo sit, aut non sit, licitum.*
39. *Scribere in die festo etiam lucri gratia, non est prohibitum.*
40. *Explicatio dubij de actu transcribendi.*
41. *Explicatio alterius dubij de actu pingendi.*
42. *Actus non seruales in die festo prohibiti.*
43. *De mercatu, quid eo nomine intelligi possit.*
44. *De placito, quid sit & quatenus prohibitum sit, vel non sit in die festo.*
45. *Explicatio dubiorum de nonnullis actibus forensibus, an sint prohibiti.*
46. *De iudicio ad penam, prohibitum in die festo.*
47. *De iuramento similiter prohibitum.*
48. *De prima causa excusante opera in die festo prohibita, quæ est cultus diuinus.*
49. *De secunda, quæ est pietas.*
50. *De tertia causa quæ est necessitas.*
51. *De quarta causa, quæ est occursum lucri transitorium.*
52. *De quinta causa, quæ est consuetudo.*
53. *De sexta causa, quæ est materia paruitas.*
54. *De fine excusante.*

CECLESIA præcepto audiendi Missam coniunxit nonnullorum prohibitionem, eamque pariter sub mortali ex Caiet. in verbo Festos dies, cap. 1. Ratio est, quia datur de actu religionis virtutis præstantissimæ & in finem præstantissimum, diuinum in quam cultum. Vnde illius violatores interdum à Prælati coercentur comminatione excommunicationis: non sine ratione, præsertim cum in veteri Testamento. violatio Sabbathi tanta seueritate puniretur, vt pater per illud Numerorum 15. versus finem, quod inuentus ligna colligere in die Sabbathi, iussu Dei lapidatus sit.

PARS PRIOR CAPITIS.

In qua traditur quam sint opera prohibita fieri in die festo.

Non solum igitur opera omnia seruilia, sed etiam nonnulla alia prohibita sunt in die festo. Ac quoad seruilia notandum est, hoc præcepto prohibita censeri solum ea quæ talia sunt proprie; non vero ea quæ talia sunt metaphoricè, vt peccata quibus seruitur dæmoni. Ita notant Caiet. in memorato cap. 1. & 2. 2. quæst. 122. artic. 4. columna 2. Sotus 2. De iust. & iure quæst. 4. artic. 4. circa 3. argumentum, & Couart. 4. variarum resolut. cap. 19. versus finem. Iam proprie seruilia dicuntur illa, quibus serui distinguuntur à liberis, seu ad quæ serui deputati habentur iuxta Caiet. locis citatis: aut in quibus vnus homo

seruit alteri, iuxta D. Thomam in illo articulo 4. ad 3. & Sotum loco cit. seu quæ proprie seruis conueniunt iuxta Nauarr. in Enchir. cap. 13. numero 3. Adeo illa proprie dicantur seruilia, quæ de se talia sunt, vt etiam per liberos non nunquam exerceantur, seruorum tamen sint propria.

Ad quod intelligendum plenius, habenda est in memoria distinctio illa, quæ notat Caiet. & Sotus locis citatis præter alios quos Azor refert in 2. parte suo summe lib. 1. cap. 28. quæst. 1. quod inter opera exteriora seu corporalia, quædam sunt seruilia ex suo genere, quæ scilicet seruorum sunt propria, vt fodere, arare, siuere & cætera, ad quorum exercitium serui haberi solent deputati, mechanicaque dicuntur, eo quod artes mechanicae (quæ a liberalibus distinguuntur) in illis dirigere debeant operantem. Videri potest Suarez *tom. 1. de religione lib. 2. cap. 20.* Quædam vero genere suo sunt libera, cuiusmodi censentur illa in quibus artes liberales dirigere debent agentem, vt numerare, cantare, docere, scribere, consilium dare. Quædam denique sunt opera communia: vt pote quæ tam a liberis, quam a seruis communiter exercentur, vt iter conficere; pila ludere, tripudiare: ex quibus sola prima opera sunt hoc præcepto verita, adeo reliqua (nisi obstat mala circumstantia) illicita in die festo: exceptis nonnullis postea explicandis: quæ licet seruilia non sint, prohibita sunt tamen.

36. Sed vero in questione versatur, An ea quæ non sunt suo genere seruilia, reddantur talia, per hoc, quod fiant principaliter pecuniæ seu mercedis, stipendiue causa. De qua in vtramque partem plures auctores Azor loco cit. & Suar. in præced. cap. 19. referunt. Negantis autem, quam illi & recentiores communiter sequuntur, fundamentum est: quod in die festo ob lucrum operari, non inueniatur aliter prohibitum in Ecclesia, quam prohibitione operis seruilis, paucis exceptis de quibus postea. At opus eo solo nomine quod fiat lucri gratia non est censendum seruale, ergo nec prohibitum hoc præcepto. Minor ex eo confirmatur, quod nemo dixerit extra diem festum docere Theologiam, aut concionem habere ad populum, aut consilium dare, aut alia id genus munia exercere, propterea seruilia esse quod accipiatur stipendium illa exercentibus assignatum. Intentio igitur & spes lucri non facit vt opus, quod alias seruale non est ex suo genere, censeatur seruale, & prohibitum hoc præcepto. Quare opus quodcumque quod licite fieri potest in die festo sine quaestu, potest etiam fieri ob lucrum. Adeoque si iusta aliqua de causa aliquod opus seruale alicubi permittatur exercendum aliquo die festo, non magis violabit hoc præceptum qui ob lucrum exercebit, quam qui gratis. Ex qua vniuersali doctrina, quam Suarez pluribus locis citato persequitur: multa in particulari inferre licet.

37. Primum est: esse quidem illicitum in die festo arare, fodere, siuere, & cætera huiusmodi facere, quæ sunt ex suo genere seruilia; sed tunc quemadmodum in Enchir. cap. 13. numero 14. expressit Nauarrus: licitum esse pulsare organa & alia musica instrumenta, aliaque facere (nisi conditio aliqua vitiosa obstat) quæ non sunt opera seruilia, nec continentur numero eorum operum non seruilium, quæ specialiter prohibentur, inferius tractanda: proceditque istud non solum cum ipsum fieret ob recreationem animi, sed etiam cum principaliter ob lucrum, quando quidem vt prædictum est, non efficitur inde seruale. Vbi aduerte obiter canere voce; aut instrumentis non censeatur seruale, quia ordinatur de se ad animi letamen, & oblectationem: nec item tripudiare, quod illi coniungitur: quia est quædam corporis cooperatio ad exultationem, & gaudium animi: quo fit vt neutrum censeatur hoc præcepto prohibitum; sique malum sit contrahere aliunde malitiam, quam ex illius transgressione. Videri potest Suarez in eodem lib. 2. cap. 27. num. 4. & sequenti.

Secundum est: quod possit quis in die festo dare consilia, vt faciunt Aduocati: cum id quoque nec seruale sit, nec alias prohibitum ex Caiet. in verbo, *festus dies*, cap. 1. & Soto in memorato artic. 4. versus finem. Nec obstat ex antedi-

ctis, quod id fiat ob pecuniam, quod etiam notant Sotus ibidem, ac Nauar. in præced. num. 12.

Tertium est, quod possit quis studere in die festo, ac docere quamcumque scientiam non veritam: etiam si id faciat ob lucrum, prout ex Panormit. habet Azor in præced. cap. 27. quæst. 3.

38. Quartum est: licere (intellige, dummodo Missa audiatur) iter facere in die festo. Quamquam non desunt qui malintid referendum potius ad receptam consuetudinem: tanquam iter facere sit opus seruale, ideoque illicitum alioqui in die festo. Cuius contrarium ex professo Suarez tenens in eod. cap. 27. initio, concedit nihilominus id locum habere, cum iter confici nequit sine magno labore & opera in parendis iis quæ ad illud sunt necessaria: vt cum imponenda sunt iumentis, & curibus seu planstris onera quæ deferantur: quod etiam Azor atigit in seq. quæst. 8. Qualiter autem excusari possint agalones iter facientes cum iumentis, aut curibus onustis, docebitur in seq. parte huius capituli.

Quintum est, licere in die festo aucupio, venationi, aut piscationi insistere. Talia enim opera communia sunt seruis & liberis vt satis patet si fiant solum causa recreationis. Non obstat vero quod lucri causa fiant concedit Nauarrus in præcedenti numero 11. & patet ex eo quod ante habitum est id non reddere illicitum, in die festo opus, quod alias non est in eo prohibitum. Attamen ille peccabit mortaliter, ex eodem Nauar. ibid. qui ea de causa omisit auctore Missam. Adde nec istiusmodi excusationi locum esse, quando ad talia opera adiuncta sunt alia laboriosa, quæ censentur de numero seruilium esse, sicut ad piscationem quamdam adiuncta sunt hæc, retia parare, reuicere, lauare. Id quod notat Azor ibidem quæst. 7. argumento sumpto ex cap. Licet, De feriis, vbi causa necessitatis aut vilitatis, permittitur quadam talis piscatio: qua permissione nihil opus esset, si illa in die festo liceret. Accedit, quod tam piscari quam venari, eo nomine censentur opera esse genere suo seruilia, quod nobis communia sunt cum bestiis, nec ad animi perfectionem atineant. Quædere videri potest Suarez in eodem lib. 2. cap. 28. vbi etiam docet esse idem iudicium de actu bellandi quoad executionem: non autem quoad ordinationem necessarium ad illam: quæ ordinatio est opus mentis potius, quam corporis, & dominorum potius quam seruorum propria.

39. Sextum est, quod liceat scribere in die festo, cum id nec sit ex suo genere seruale, nec de numero aliorum operum prohibitorum: quod posterius patebit ex iis quæ dicentur postea de iisdem prohibitis. Prius vero probatur, quia licet concedatur, quod scribere non sit opus de se liberum: sed solum sit commune, quemadmodum docent Caiet. 2. 2. quæst. 122. art. 4. col. 6. in medio, & Sotus in citato art. 4. sub finem explanationis tertie causæ, tamen, vt bene idem Caiet ait opus, opus scribendi sic dignum est homine libero, vt huic vitio detur, si illud per se exercere nullo modo queat. Nec certe quisquam est qui iudicet seruale esse illud vsurpare ad docendum, vel ad aperendam alteri mentem suam prout fit per literas, vel ad dandum consilium alicui. Adde quod exercitium illius non instituitur ad perficiendam materiam aliquam, sicut exercitia operum mechanicorum, quibus materia externa tractatur, vt ipsa secundum artis præscriptum formetur. Non obstat autem quod quis scribat ob lucrum, expressit Nauarr. in eodem cap. 13. num. 12. eo fundamento innixus, quod nullum opus sua natura & conditione liberale, transeat in seruale eo solo nomine quod lucri gratia fiat. Videri potest Suarez in supra memorato lib. 2. cap. 24.

40. Dubium autem est, quod idem Suarez tractat in sequenti cap. 25. vt & Azor in citato cap. 27. qu. 2. de actu transcribendi vtium tanquam opus seruale, prohibitum sit in die festo. Cuius partem affirmantem tenent quidem Caiet. in memorato col. 6. & Nauar. in eod. cap. 13. num. 14. sed pro negante quam sequuntur Azor & Suarez: atque vt hic habet n. 2. recentiores Theologi frequentius: facit quod transcribere non sit aliud quam scribere: vnde si hoc fit de se

licitum in die festo, erit & illud: præsertim si non omit-
tantur quæ tunc faciendæ sunt: nempe si audiatur Missa,
nec concio & vespertinæ preces, de consuetudine loci au-
diendæ, negligantur. Et certe durum esset damnare pecca-
ti mortalis scholasticos qui lectionem quam in classe non
exceperunt: aut etiã alterius quam sui præceptois dictata
sibi commoda transcribunt in die festo. Nec ratio est, quin
si licite pro se id possunt, pro alijs similiter possint. Id quod
Azor fatetur simpliciter quoad scholasticos qui in die festo
transcribunt etiã mercede stipendio accepto ad
subueniendum suæ necessitati. Quoad illos vero qui ex of-
ficio exercent transcribendi munus, tanquam opus artis
quam faciunt, victus quaerendi ac lucrandi causa (copistas
vulgo vocant) non ita fatetur: sed tantum vult per vrgen-
tem personarum aut negotiorum necessitatē, facile a pec-
cato excusari. Id probans ex eo quod Romæ talibus, *opistis
inquam*, exercitium officij sui permittatur impune. Cur au-
tem tales nō videantur simpliciter excusandi, & respectu
eorum videatur inclinandum in Caiet. sententiam: ratio
esse potest, quod lucro sic inhient, vt sectando ipsū affe-
ctu quodam mechanico, non minus vacent prædicto ex-
ercitio diebus festis, quam profectis: sicque opus liberale
exercent tanquam seruire, in quo potest perinde peccatum
esse, ac in eo quod quis vxorem propriam cognoscat
tanquam alienam.

41. Alterum adhuc superest dubium de exercitio pingendi,
quod Azor in seq. qu. 6. bene explicat distinctione. In-
quiens cum negari non possit artem pingendi mechanicam
esse, nec item negari posse, eam luci præsertim gratia
exercerent, pingendo facere opus seruire (quod pluribus
tractat Suarez in eodem lib. 2. c. 26.) pingentem vero tan-
tum gratia reficiendi animum aut addiscendi, non cen-
seri opus seruire exercere, propterea quod in eo spectat spi-
ritalem animi perfectionem: nempe recreationem hone-
stam aut instructionem & peritiam, quæ de se est quid li-
berale. Quo nomine, aliquor alijs authoribus citatis, excu-
sat a peccato iuuenes, qui cupidi discendæ artis pingendi,
diebus festis pulchre pictas alicubi imagines Sanctorum
aut Principum, intentis oculis & animis intuiti imitantur
pingendo. Aduerte tamen quod in fine citati cap. indicat
Suarez, hoc esse verum, cum fit solummodo ad memoriã
iuuandam, vt talis imaginis idolum postea possit mente
perfecte formari, quia id ad disciplinam liberalem accedit:
non esse autem si fiat ad eas transfundendas pingendo, quia
non minus seruire est, *inquit ille*, pingere ad imitationem
sensibilis exemplaris positi ob oculos, quam ex imagine
interna propria mentis.

Excusat quoque (citatis Caietano & Armilla) Azor,
eum qui in charta, quo modo sit aliquid fabricandum de-
scribit ac designat ad instruendum aliquem de opere fu-
turo, quia & id ad disciplinam pertinet, potius quam ad
operis machinationem: ideoque actio potius est spectans
ad animum & liberalis, quam ad corpus, & seruilis.

*De mercatu, & alijs operibus liberalibus prohibitis in
die festo.*

42. **I**am quoad opera non seruilia in die festo prohibita: no-
randum est quatuor haberi ex cap. 1. De ferijs: quæ sunt
mercatus, placitum, iudicium ad mortem, vel aliam pœ-
nam ciuilem, & iuramentum in iudicio interpositum, nisi
interponatur causa pacis aut necessitatis: quinque autem
quod videretur addendum ex cap. finali, De ferijs, puta
streptus iudicialis, reducitur ad 2. & 3. prædictum, pro-
ut Caietan. indicat in verbo Festos dies, cap. primo, ver-
s. Quoad 3.

43. **A**tque de mercatu norandum est ex eodem ibidem:
posse eo nomine intelligi primo nundinas, quæ semel, aut
bis in quolibet anno sunt iuxta diuersorum locorum mo-
res: in eaque acceptione derogatum esse huic præcepto per
contrariam consuetudinem, vbi ipsa inualuit, nec a Præ-
latis quibus cognita est reprehenditur: ita vt quamdiu no-
tia prohibitio non obstiterit, liceat secundum illam agere
ex Nauarr. in *Enchir.* cap. 13. num. 8. & *Angelo in verbo Ferie,*
num. 21. auditis tamen diuinis. Nunquam enim talis
consuetudo sic introducit, vt Missa possit omitti absque

speciali necessitate. Ideo autem rationabilis censetur ta-
lis consuetudo, quod rustici soleant tantum diebus festis
confertim venire ad oppida pro emptione necessariorū.

Intelligi secundo posse: quæsi nundinas, quæ semel bis
aut ter in hebdomada alicubi fieri cōsueuerunt, dum vul-
gares homines ad forum deferunt ova, pullos, fructus,
&c. In quo sensu huic quoque præcepto similiter derogatum
est: nisi quod multis in locis in alterum diem, ipsæ
quæsi nundinæ mutari soleant, si in festo contingant. Id
quod seruandum est, quoad fieri potest: & curandum ne
de nouo contraria consuetudo inducatur, & ne introdu-
cta extendatur.

Intelligi postremo posse, quoscumque actus, siue em-
ptionis & venditionis, siue locationis & conductionis,
siue cuiuscumque alterius cuiusmodi. In qua acceptione
negari non potest, quin quoad pleraque sit hodie huic
quoque præcepto derogatum consuetudine: videmus enim
diebus festis vendi & emi panem, vinum, herbas, fru-
ctus, carnes, & alia ad vsum illius diei necessaria. Itemque
futores, sartores, aliosque similes opifices, rusticos vendere
calceos, vestes & id genus alia. Quod excusatur, tum res-
pectu venditorum qui non possent alio die vendere ob de-
fectum euentium: tum respectu emptorum qui diebus
profectis venire nequirent ad emendum, siue rerum sua-
rum detrimento. Itemque die festo operarij conducuntur
ad vites putandas, aut merendas segetes, &c. quæ consue-
tudo nata ex necessitate excusatur: nisi, vt Caiet. loco cit. ex-
cipit, Episcopus aliquid prohiberet fieri: aut per totum
diem, aut vsque ad vespertinam: vel, vt fit in quibusdam locis,
donec finiatur concio, aut donec facta sit eleuatio corpo-
ris Christi in Ecclesia maiori. Videri possunt Nauarr. in
pæced. num. 6. & Sotus lib. 2. De iustitia & iure quæst. 4.
art. 4. causa quarta.

De actibus forensibus prohibitis in die festo.

44. **D**E placito vero notandum est ex eodem quoque
Caiet. ibidem (de quo pluribus Suarez, in seq. cap. 29. nu. 8.
& 9.) significari eo nomine lites, seu causas iudiciales,
quæ prohibeantur die festo agi in iudicio, nisi necessitas
vrgeat aut pietas suadeat. Vrgentis necessitatis exemplum
est, quando alias Iudex aut testis haberi non poterit: vbi
in die festo delictum sit commissum, & nisi tunc inquisi-
tio de illo fiat, testes disparebunt, impediaturque iustitia.
Suadentis vero pietatis exemplum est, quod rusticis Iudi-
ces rurales dicant ius in die festo secundum loci consue-
tudinem, ne pauperes alijs diebus perdant diurnum la-
borem: hoc habet etiam Nauarr. in eod. cap. 13. num. 13. Exem-
pla item sunt cause miserabilium personarum, vt ipse Caiet.
addit, vide glossam ad cap. Consequens, De ferijs, verbo
Pietas. Hic moueri possunt aliquot quæstiones, quibus
paucis satisfaciendum est.

PRIMA EST, Ad quas personas, & ad quas actiones
prohibitio proposita pertineat. Responderetur ad omnes
personas per quas exercetur forense iudicium: quarum
principalis est Iudex, accessoriæ: Aduocati administræ ve-
ro, Procuratores, Notarij, testes & id genus alij: itemque
actor & reus quatenus hi opera illorum vtuntur. Pertine-
re etiam ad omnes actiones forenses spectantes ad actus
iudicij. De quibus in cap. finali De ferijs, sic habetur: De-
bet iudicialis streptus diebus conualescere feriatis, qui
ob Dei reuerentiam noscuntur esse statuti.

Quem streptum aduerte tribus partibus constare: quarum
prima est inchoatio causæ per citationem: secunda,
formatio processus, causæque cognitio: tertia, terminus
iudicij, seu sententiæ prolatio. De quarum secunda & ter-
tia certum est, sic esse illicitam in die festo, vt simul sit in-
ualida. Aperta sunt enim verba hæc in citato cap. finali.
Vique adeo conuenit ab huiusmodi abstinere, vt consen-
tientibus etiam partibus, nec processus habitus teneat,
nec sententia quam contingit huiusmodi diebus promul-
gari. Quod ipsum Azor annotans in memorato cap. 27.
quæst. 12. addit in sequenti 13. exceptionem: nisi procedatur
absque streptu iudicij, vt fieri potest cum sufficiens
causæ cognitio iam habetur.

45.

SECUNDA QVÆSTIO, An prohibitum sit in die festo Aduocatum consulere, cum Procuratore priuatim agere de lite, Iudici totam causam referre, vt ea probe cognita sententiam commodius ferat. Respondet Azor in eodem cap. 27. quæst. 11. ea omnia licere: quia ius prohibet tantum causas forenses (quæ cum iudiciali strepitu seu litigioso ac contentioso tractantur) die festo agi in iudicio. Videri possunt Caiet. 2. 2. quæst. 122. art. 4. versu, Sed ad hoc dicendum est, & Suarez in eod. lib. 2. cap. 30. num. 9. & non nullis sequentibus. Addit idem Azor ob eandem rationem, licere creditoribus suo debitori priuatim debitum exigere, quod non licet in iudicio.

TERTIA QVÆSTIO EST, An testes recipi & examinari queant in die festo. Respondendum est autem negatiue: quia oportet in eo interponi iuramentum, de quo paulo post, prohibitum in cap. primo. De feriis. De qua re plenius Suarez in citato cap. 30. num. 7. & 8. bene refutans eos qui existimant quod si in die profesto recepti essent testes & iurati: nec tunc examen perfici poterit ob ipsorum testium, vel articulorum multitudinem, illud in sequenti die festo continuari posse, si nihil aliud obster. Nam talis quoque continuatio pertinet ad strepitum iudicalem, qui omnino prohibetur in die festo. Alias rationes vide apud eundem.

QVARTA QVÆSTIO EST, An citatio in die festo ad diem non festum, aut contra in die non festo ad diem festum facta valeat. Ad hoc Azor in memorato cap. 27. quæst. 16. respondet negatiue nixus hoc fundamento: quod talis citatio in die festo non modo quoad suum effectum (iudicalem inquam processum, qui vi illius fit) sit prohibita in citato cap. finali, sed etiam quoad suam originem per illud in Cod. De feriis lege vltima. Taceat apperitio præconis, horrida vox sileat. Id quod plenius declarat Suarez in eodem cap. 30. nu. 3. & tribus sequentibus.

Aduerte autem cum in strepitu iudicij variæ personæ concurrere possunt, vt ante attigimus, & satis constat experientia: contingatque plerumque eas in diuersis locis domicilia habere, in quorum vno festum seruatur non in alio; ad iudicandum de eodem strepitu, vtrum fiat cum festi violatione spectari debere locum in quo est Iudex & causa tractatur: quia Iudex ipse est persona principalis, ac cæterarum caput in tali negotio: vnderatio postulat vt ipsum cæteri sequantur. Idem vero Iudex tenetur seruare festa loci in quo futurus est: alioqui scandalo erit aliis: quibus in laudabili consuetudine se conformare tenetur, ac proinde abstinere à strepitu iudiciali, qui tunc temporis prohibitus est. De quo plura Suarez in præced. cap. 29. num. 7.

QVINTA QVÆSTIO, An appellatio iudicialis sit pariter illicita in die festo. Hanc Suarez tractat in citato cap. 30. num. 12. & 13. Ac licet negantem damnare non audeat eo quod illam iuristæ communiter sequantur: eam tamen in praxi non esse consulendam merito censet: nisi necessitas, aut notabilis vtilitas aliud suadeat. Etenim prohibitio facta in cap. finali, De feriis, est generalis: ideoque extenditur ad omnem actum strepitus iudicialis: de quorum numero est appellatio prædicta, fit & litis prosecutio, cui dat initium & causam præbet.

Executionem sententiæ à qua non est appellatum, prohibitam etiam atque adeo irritam esse, per memoratum cap. finale: ideo rationabiliter teneri potest, prout tenet Suarez in præced. num. 11. quia in illa maior strepitus solet esse, nec perturbatio partium, ac populi distractio in diuinis quam in sententiæ prolatione. Atque hæc hæcenus de tribus primis prohibitis cap. 1. De feriis: operibus inquam seruilibus, mercatu, & placito, Restat dicendum de duobus nempe de iudicio ad mortem, & de iuramento.

46.

Igitur de iudicio ad mortem, vel ad aliam pœnam etilem, notandum est, verum esse ne Iudex talem sententiam ferat in die festo: quod intelligendum est non modo de sententiâ definitiuâ, qua finis imponitur controvertiæ; sed etiam de interlocutoria, seu semiplena, quæ profertur inter principium & finem causæ. Atramen interdum posset aliqua ex causa ferri in die festo sententiâ ad

mortem: vt cum timeretur, quod nisi repertus in flagranti delicto statim puniatur, iustitia impediatur; vel quia conditio temporis, vt belli, id requirit: ex Caietano in verbo, Festos dies, cap. 1. versu, Vt autem.

De iuramento vero notandum est, ex Caiet. ibidem intelligi, non quodcumque, sed iudiciale, seu interpositum in iudicio. Deo si quis officiat sic intellectum potuisse comprehendi sub placito, & ideo superflue prædictis super addi in cap. 1. De feriis. Ille idem responderet 2. 2. quæst. 122. art. 4. colum. antepenult. ipsum fuisse adhuc per se, specialiterque prohibitum, eo quod iuramentum, etiam iudiciale, videri poterit licitum, cum sit latitiæ cultus Dei, ideoque consonus maxime diei festo.

Quod autem de tali iuramento facta in cap. 1. De feriis prohibitio procedat tam quoad causas spirituales, quam quoad temporales Suarez in citato num. 8. colligit ex eo, quod verba quibus fit in eodem cap. sint generalia, neque ex eis sumi possit vllum talis limitationis fundamentum: adeo ut illicitum sit perinde in causis spiritualibus, ac in temporalibus iuramentum iudiciale exigere, quale consuevit exigi testibus examinandis.

POSTERIOR PARS CAPITIS.

De causis quæ excusant facientem in die festo opera prohibita.

Tales causas variis constituit patet ex iis quæ habent D. Thomas 2. 2. qu. 122. ar. 4. & sequaces ipsius Caiet. tum ibid. tum in verbo, Festos dies cap. 1. ver. Tertium est, & Sotus lib. 2. de Iustitia & iure qu. 4. art. 4. passimque alij qui materiam hanc tractant.

Prima autem est, cultus diuinus, Ad quam recte intelligendam notare oportet iuxta memoratos authores, opera ad seruitium Dei pertinentia esse in triplici differentia: nam quædam pertinent ad cultum diuinum, tanquam illius partes: vt olim gestare arcam testamenti, & nunc gestare in supplicatione vexillum crucis, aut statuas Sanctorum, vel arcas plenas reliquiis ipsorum: hæcque omnino licita sunt in festis. Quædam vero per se ad cultum diuinum pertinent tanquam præparatoria ad illum: eorumque nonnulla eidem cultui coniunguntur: vt olim mactatio, & lotio victimarum, de quibus Matth. 12. ait Dominus: Sacerdotes in templo Sabbathum violant, & sine crimine sunt: nunc vero, campanas pulsare ad Missas, & alia diuina officia: hæcque dubium non est licita etiam esse in die festo.

Quædam autem non coniunguntur, sed cultum ipsum antecedunt: itant fieri possint die præcedenti: vt ornare templum aulæ, scopisque mundare, conficere hostias: atque hæc sine causa rationabili in die festo fieri, illicitum est, non item si adfit causa rationabilis: vt quod ornamenta non poterint antea haberi, aut continuus dierum festorum concursus: ex quo ob frequentiam populis templum effectum est immundum: ideoque potius mundandum est tunc, quam immundum relinquendum. Existimat autem Azor in 2. par. lib. 1. cap. vlt. quæst. 5. causâ 2. talem exculpationem locum habere, etiam cum per socordiam, & negligentiam talia opera fuerunt suo tempore prætermissa.

Quædam denique sunt opera quæ valde remote, atque per accidens pertinent ad Dei cultum: vt conficere calicem, edificare sacellum, aut altare, arare agros, & metere legetes Ecclesiæ. Cuiusmodi in die festo non licere, nisi ex aliqua nobili necessitate, tenendum est cum Caietano in citato cap. 1. Tunc autem potissimum licita censentur, cum ideo tunc exercentur, quod Ecclesiâ non sit ad ea sibi sufficiens, acceditque licentia Episcopi: vel si ea haberi non possent, & necessitas valde urgeat, accedat consensus Parochi.

Secunda causa est pietas, ob quam iudicialia prohibita licere in die festo patet ex exceptione eorundem facta in cap. vltimo De feriis. Quæ cum de illis solis facta sit, si aliqua alia liceant ex pietate, id tunc contingit cum pietas ipsa coincidit cum causa alia excusante. Circa quod aduertendum est, pietatem ex Caiet. in cit. art. 4. col. 4. versu.

Ad hoc

Ad hoc dubium, & Nauarr. in *Enchir. cap. 13. num. 4.* tripliciter accipi. Primo modo, pro religione seu cultu diuino, si que ob eam iuxta antedicta, quadam opera sunt licita in festis, quædam minime. Secundo modo capitur pro misericordia, & sic accepta sufficit quidem ad excusanda iudicialia, non tamen ad excusanda feruilia; nisi simul ad sit necessitas vitandi damni imminens.

Aduerte tamen opera quæ sunt per se primo misericordie, esse in die festo licita: vt sepelire mortuum, curare infirmum, vestire nudum. De quibus intelligendum est, quod habet glossa ad cit. cap. vlt. In operibus misericordie non esse faciendam distinctionem dierum. Idem dicendum est de misericordie operibus, quæ ad prædicta præparations sunt cum eis coniunctæ. Nam talia quoque licita sunt in festis: vt foueam facere ad sepeliendum mortuum: non item de præparationibus ad misericordie opera quæ prius fieri possunt. Nec enim licet vestes conseruire in die festo ad vitandum nudum ratione pietatis nisi ad sit necessitas.

Tertio modo sumitur pietas pro ea parte iustitiæ quæ nos inducit ad honorificandum patriam, parentes, & consanguineos; quo modo sumpta, à nullo opere prohibito excusat in die festo. Vnde bene notant Caiet. & Nauarr. locis citatis ex causa pietatis, si causa necessitatis non concurrat, non esse excusandos eos qui reficiunt pontes, & vias publicas in die festo: quia tale quid non liceret ob consanguineos, ad quos cum patria ead. eadem virtus pietatis, nullo modo impeditur.

Si quæras, an ex causa pietatis excusentur qui in die festo feruilia opera exercent ornamentis publici gratia: vt qui theatra, seu tabulata construunt cum ludis publici, seu spectacula dantur in republica, vt populus recreetur. Respondet Azor in seq. causa tertia, excusari, cum non datur aliud tempus: quia pertinet ad publicam vtilitatem, quam pietas querere suadet, vt populus interdum recreetur spectaculis.

Tertia causa excusans constituitur necessitas, estque generalis: vt pote quæ ab omnibus prohibitis excusat: quod quidem vt habet quarta regula iuris, Extra, Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum: & ita fit, ex Caiet. in verbo, *Festus dies, cap. 1. versu Quod vt clarus, vt propter eam, opera quæ alias sunt feruilia suo genere, reddantur communia, ideoque minime prohibita in die festo, iuxta habita in precedenti num. 35.* Tunc vero necessitas adesse intelligenda est, quando imminet notabile damnum animi, aut corporis siue proprii siue alieni: aut bonorum temporalium, siue propriorum siue alienorum ex Caiet. in eod. cap. 1. versu, Tertio ex necessitate, & Nauarr. in eodem cap. 13. numero 6. ac Soto in lib. 2. de iustitia & iure quest. 4. art. 4. versu quarta causa. Pro qua doctrina facit quod ex lib. 1. Machab. cap. 2. Machabæi pugnarunt in die Sabbathi, propter periculum mortis imminens ipsis, nisi se defenderent. Item quod Dominus Matth. 12. excuset Discipulos suos in Sabbato vellentes spicas; quodque ibidem aperta ratione ostendat necessitati obseruationem legis cedere inquit: Quis ex vobis homo qui habens ouem vnâ & si ceciderit hac Sabbathi in foueam, nonne tenebit, & leuabit eam?

Vnde excusantur ij pauperes, qui se ac suam familiam sustentare nequeunt nisi laborent, dummodo id secrete faciant ad vitandum scandalum, & ea necessitas sit euidentis, iudicio pij ac prudentis viri. Nam dubia necessitas non est sufficiens, sine dispensatione sui pastoris. Item excusantur ead. ratione agricolæ qui ingruente pluuia seruum aut fegetes colligunt ne deteriorentur. Qua in re ad vitandum scandalum requirendus est pastoris consensus. Excusantur præterea (quod alii commemoratis habet Azor loco citato, in 4. causa) eadem adhuc ratione, famuli, qui nisi faciant iussu domini, vel stipendium sibi debitum amitterent, vel remouerentur à famulatu, neque alium herum facile reperirent. Attamen si talia iussa ferent in Ecclesiæ contemptum, non esset locus excusationi. Adde regulam dari (cuius meminit Suarez in sepe citato lib. 2. cap. 32. num. 4.) quando inchoatum opus, vt coctio laterum vel calcis non potest intermitteri in die festo sine dispendio notabili,

illud posse in die festo continuari. Quando vero tale dispendium contingat, iudicare spectat ad artifices. Cuiusmodi coguenter, Caietanus ait muliones iter continuantes excusari posse ratione necessitatis. Aduerte autem debere intelligi de iis qui iter faciunt bestiis onustis: quia si agatur de iis qui mulos suos deducunt non oneratos ad modum tantum iter facientium (cum iuxta antedicta licitum sit iter facere in die festo) possunt absque necessitate excusari.

De illis ergo mulionibus aut rhedariis, qui cum bestiis aut rhedis seu curribus oneratis onere mercium transportandarum iter inchoant in die festo; dici quidem potest, quod si nequeant nisi cum graui detrimento, ipsum iter differre in aliud tempus, posse excusari ex necessitate: alias autem minime, quantumuis Missam eo die audiant. Ratio est, quia tale quid ad mechanicum & feruile officium ita pertinet, vt si contrarium in vtu esse inueniatur, damnandum sit de abusione, iuxta Caiet. 2. quest. 22. art. 4. col. penult. versu ita igitur expeditur. Vbi tamen excusat eum qui in die festo cum iumentis vacuis accedit ad locum aliquem, vt se ibi sequenti die inueniat. Et rationem reddit, quod id de se tantum sit iter facere, nequaquam prohibitum. Et consentit Nauarr. in sequenti num. 12.

Ceterum ex Soto in memorato art. 4. (quod plenius tradit Azor in citato cap. vltimo quest. 5. in fine, & quest. 6.) in casibus in quibus de necessitate ambigitur, an ea sit necne sufficiens ad excusandum opus feruile in die festo, consulendus est Episcopus, aut saltem Parochus seu principalis Sacerdos. Id quod attingens Caietanus in memorato art. 4. col. penult. versu in 7. causa, addit quod etiam si Superiores dispensando erret, quia non satis perspicaciter rem considerauit, subditos nihilominus excusari laborando in die festo.

Ceterum quod in hac re dicitur de necessitate propria, dici posse pariter de necessitate proximi, ex eo intelligitur, quod cum ex charitate debeamus amare sicut nos ipsos: & quod misericordia erga proximum gratissima sit Deo, iuxta illud Osee 6. Misericordiam volo & non sacrificium: usurpatum à Domino Matth. 12. in disceptatione cum Iudæis de obseruatione Sabbathi. Cui authoritati congruenter, præclaro argumento à minori ad maius eos perstringit inquit: Itaque licet Sabbathi benefacere: misericordiam scilicet exercendo erga proximum, graui necessitate laborantem, ad instar ouis lapsæ in foueam.

Adde quod si necessitas priuata excuset, multo magis excusare communem Reipub. cum cuius notabili damno Ecclesiam velle aliquid prohibere, non est existimandum: vt intelligi potest ex licentia quæ datur in cap. Licet, De feriis. Et sic excusantur milites pugnantes in die festo: parantes tormenta bellica conturbantes commeatum tempore necessitatis. Item qui reficiunt pontes, vias, fontes, & alia pertinentia ad communes vsus, quando sine magno incommodo publico, res non potest differri.

Quarta causa est occurfus lucri transitorij. Nam Ecclesia in cit. cap. Licet, indulgit in die festo piscationem halecum, quæ vno anni tempore transire solent: parique ratione idem esse dicendum de piscatione aliorum piscium, qui similiter certo tantum anni tempore occurrunt, notant Caietanus loco citato, & in verbo *Festus dies cap. 1. versu Quarto ex occurfu lucri, & Nauarr. in precedenti numero 9.* Imo credit Caietanus. idem quoque dicendum esse de quouis alio lucro transitorio, quomodo libere repente occurrunt: tanquam, inquit ille, eiusmodi lucrum cessans; damnum reputeretur. Sed tamen in eo tantum lucro quod solet vno anni tempore euenire, cernitur rationis paritas cum eo, de quo sermo est in cap. Licet, memorato. In eo enim sermo est tantum de transitorio lucro, quod solummodo occurrat vno anni tempore. Quæ circumstantia cum non inueniatur in omni lucro transitorio, fit vt à S. Pontifice data dispensatio in ipso cap. Licet, non habeat obrationis identitatem, locum in omni lucro transitorio.

Aduerte autem obiter eam ipsam dispensationem esse intelligendam cum moderazione ibi expressa: nempe vt Ecclesiis circumpositis & Christi pauperibus honesta lucri portio detur: atque vt ea non habeat locum in maioribus

bus anni festiuitatibus, quales sunt, vt ibidem habet glossa, Natiuitas domini, Epiphania, Pascha, Ascensio Domini, & Pentecoste. Si queras, an eadem moderato dandi aliquid Ecclesie & pauperibus, locum habeat quando ordinarius permittit, aliqua opera seruilia in die festo. Azor in fine memorati libri primi, respondet non habere de precepto: sed solum de consilio: pro quo citat Angelum & Syluestrum.

52. Quinta causa, est consuetudo siue generalis siue specialis, scita in aliqua patria, ac tolerata, nec reprehensa a Prælati. Ita Caietanus habet verbo Dies festos, cap. 1. versu Sexto ex consuetudine: & Sotus in sepe memorato art. 4. causa sexta. Et ratio est, quia cum prohibita in die festo sint humano iure introducta; nihil obstat ea tolli contraria consuetudine; vt alias passim fit. Atq; ob hanc causam excusantur a Caietano coqui, tabernarij, hospites, nauigantes in fluminibus, & ad minutum vendentes & ementes comestibilia, conducentes equos aut operarios pro die sequenti: & similia, quorum aliqua iam in præcedenti parte capituli attigimus; & ex consuetudine vigente satis innotescunt. Cui tamen non est fidendum si sit irrationabilis, vt merito censetur ea, qua in nonnullis locis secundo ostensa sacra hostia pleriq; relinquunt Sacerdotes in altari: quod quidem caret ratione tam necessitatis quam pietatis vt patet: neque consentaneum, imo dissentaneum est sacris canonibus, vt patere potest ponderante cap. Omnes fideles, cap. Missas, & cap. Cum ad celebrandas, De consecra. distinct. 1.

53. Vltima causa est materia paruitas; ex qua sicut potest contingere ne, quod attinet ad Missam audiendam, mortale committatur: ita etiam potest, vt ab eodem peccato sit excusatio, quod attinet ad abstinendum ab actibus prohibitis in die festo. Et ita Caiet. in cit. cap. 1. versu Secundum quoque, ex tali causa excusat a mortali parum laborantes vel suendo vel rondendo, vel reparando aliquid; ac etiam vendentes & ementes, minimum temporis ponendo in eo. Excusant quoque plures alios Angelus & Syluester: ille in verbo Feria numero decimo, & aliquot sequentibus: hic vero, in verbo Dominica, quest. 5.

Porro iudicium de istiusmodi paruitate, vt in aliis materiis, sic in hac, relictum est arbitrio prudentis. Illud tantum moneri potest ex iis quæ Azor habet in principio supra citatae questionis 5. opus de se paruum & exiguum; ex illius repetitione magnum in tali iudicio censeri: quomodo tonfor vnum quidem aut alterum in die festo rondendo, excusatur a mortali, non tamen rondendo plures: quod idem habet Nauarr. in Enchir. cap. 13. num. 9. Similiter sutor vendendo in die festo vinum, aut alterum par calceorum, excusatur a mortali; non item (nisi aliunde excusetur) si venditionem sæpius iteret. Opus vero de se magnum censeri paruum ex tempore modico, quod in eo insumitur. Sic qui opus aliquot seruire laboriosum exercuit, vt qui arauit vel messuit: si in eo opere seruili posuit minus temporis quam vnus horæ; tanquam breuitate temporis ipsum excusante, non damnatur propterea peccati mortalis, licet a veniali non excusetur: vt aliquot aliis citatis addit idem Azor.

54. Si queras, an talis quoque excusatio detur ratione finis: vt quod opera in die festo prohibita exercentur ad habendum quod detur pauperibus, aut quod in aliquos pios vsus erogetur. Cui questionis satisficit per illud quod habet Azor in eadem quest. 5. causa 3. neminem inficiari huiusmodi opera non esse iure permilla, quando Ecclesie vel miserabiles personæ non indigent illorum exercitio; esse vero permilla si illa hoc ita indigeant, vt ad sit necessitas ad excusandum sufficiens, iudicio prudentis, aut si ambigatur de tali sufficientia, defectus illius suppleatur per dispensationem Episcopi, alteriusve Prælati, qui de consuetudine aut alio modo iurisdictionem habeat Episcopalem: aut etiam Parochi, alteriusve curam animarum habentis sub illis, quando illi ipsi commode adiri nequeunt. Id quod satis patet ex vsu recepto in Ecclesia; & ex eo quod potestas eiusmodi sit moraliter necessaria in ordinario regimine animarum, pro calibus repentinis, & extraordinarie occurrentibus.

Veruntamen differentia est, quod pastores inferiores talem licentiam dare possint tantum ad tempus præsentis necessitatis. Superiores vero, etiam ad tempus necessitatis futuræ: vt si in aliqua dicecesi inquit Azor causa postrema, quotannis rustici detrimentum magnum patiantur si in die sancti Laurentij superfedant operibus seruilibus, potest Episcopus eis concedere facultatem quotannis eo die vacandi iisdem operibus; ad prædictum incommodum vitandum. Nam licet Episcopi in suo Episcopatu tollere non possint festa quæ celebrantur ab vniuersa Ecclesia, tanquam instituta a Papa: tamen possunt cum particularibus personis aut populis in obseruatione talium festorum quoad aliquos actus dispensare, vt communem sententiam esse aliquor in eam citatis, notat Suarez in memorato lib. 2. cap. 33. num. 2.

Porro non modo Parochus, sed nec Episcopus (nisi festum sit proprium sui Episcopatus) potest talem dispensationem dare sine iusta causa: qualis an ista sit, vt dispensatus aliquid conferat in vsus pios cum necessitas non urgeat, vt ad emenda luminaria pro aliquo templo, aut facello, aut oratorio idem Azor in seq. quest. 11. disputat: ac tenet posse, ex causa sacilitet pietatis, dum modo absit occasio scandali: beneque addit non committi in eo simoniam: sed cultum eum religiosum cessationis ab operibus seruilibus in die festo, mutari in aliud opus pium erogandi aliquid in sacrum ædium vsus, si non necessarios, saltem commodos. Addit Suarez in seq. num. 4. præter potestatem & causam, ad talem dispensationem requiri voluntatem dispensandi. Hæc enim est: per quam illa debet, pro conditione actus humani, consummari seu perfici. De qua, vt aliis constat sufficienter ad operandum, debet eis signo externo manifestari. Non sufficit vero præsumptam esse rati habitationem de futuro; quia vinculum legis non aufertur per nostram præsumptionem & spem rati habitationis.

CAPVT IV.

De sacrilegio.

SVM MARI VM.

- 55 De violatione rei sacræ, in qua sacrilegium consistit.
- 56 Quatuor sacrilegij species, quarum prima contingit cum persona, 2. cum loco; 3. cum tempore sacro sit iniuria.
- 57 De quarta, contingente cum sit iniuria aliis rebus sacris.
- 58 Sacrilegium genere vnum est, & specie diuersum: ac ipsum mortale peccatum esse contingit tris maxime modis.
- 59 Que sacrilegij species excommunicationem inducant.
- 60 Explicatio excommunicationis latæ in effructores & spoliatores Ecclesiarum.

SACRILEGIUM consistit in violatione rei sacræ, vt sacra est. Nomine rei sacræ vero, intelligendum est illud omne, quod lege aliqua diuina vel humana: siue publica siue priuata destinatum est ad Dei cultum; siue sit tempus, vt dies festus; siue sit locus, vt templum; siue persona, vt Clericus, vel Religiosus: siue quidpiam aliud, vt vasa sacra, sacrae imagines ac reliquie Sanctorum, itemq; sacramenta & multa alia. Violari autem potest res sacra. Tum commisione peractionem contrariam cultui illi, ad quem ea destinata est: quo modo per fornicationem violatur votum castitatis. Tum omissione illius cultus in quem res ipsa destinata est: qua ratione is violat votum de elemosyna, aut peregrinatione facienda, qui hanc, illamve suo tempore facere omittit.

Congruenter vero his distinguuntur quatuor sacrilegij species, quarum prima consistit in violatione personæ siue propriæ siue alienæ; ad eamq; pertinet 1. violatio votorum personalium, de quibus suo loco in præced. lib. Secundo, verberatio Clerici vel Monachi: quæ seuera excommunicatione punitur lata in cap. Si quis suadente diabolo 17. q. 4. (de qua appendicem addidimus ad calcem primi libri) aliaque vexatio contra priuilegium quod dicitur canonis. Tertio, vctigalium & onerum aut gabelarum exactio ab Ecclesiasticis personis, cum hæc ab illis

finit